tuose, abipus Barstyčių–Žemaičių Kalvarijos kelio yra nežinoma papėdės gyvenvietė, kurią būtina įrašyti į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Pagal aptiktus radinius – grublėtąją bei žiestą keramiką – papėdės gyvenvietė datuojama I tūkst. antrąja puse – II tūkst. pradžia. Atsižvelgiant į tyrimų duomenis, nuspręsta, jog Ilgakalnio kalvos rekultivavimo darbus, išsaugant jos liekanas, galima vykdyti. Taip pat galima formuoti suprojektuotą rekonstruojamo Telšių–Skuodo kelio griovį Š–ŠR pakraštyje, aptiktos papėdės gyvenvietės kalvelėje. Formuoti suprojektuotą griovį šio kelio P–PV pakraštyje leidžiama ištirtame papėdės gyvenvietės plote (t. y. tarp pažymėtų kelio piketų 288+20 ir 288+90). Toliau į ŠV nuo kelio piketo 288+90 iki piketo 289+00 žemės paviršiaus griovio vietoje judinti negalima – giliau yra išlikęs gyvenvietės kultūrinis sluoksnis. Sprendžiant pagal atžymas ant piketų, griovio projektuojamo gylio nuo būsimo asfalto viršaus užtenka be papildomo grunto toje vietoje nukasimo.

THE SETTLEMENT AT THE FOOT OF ŠARNELĖ HILL FORT

In 2006 in surveying a work site in a segment of the Telšiai–Alsėdžiai–Barstyčiai–Skuodas road (26.84–30.73 km) that is being rebuilt in Šarnelė village, a cultural layer with burnt stones from cooking pits was discovered on the S–SW edge of the road as well as quern stone fragments, animal bones, and sherds of smooth hand built pots and rough thrown pots. At the location of the planned ditch on the SW edge of the road, storage pits, cooking pits, and postholes were found in a total area of about 175 m^2. The discovered settlement at the foot of the hill dates to the 2nd half of the 1st millennium – early 2nd millennium.

LAZDININKŲ (KALNALAUKIO) SENOVĖS GYVENVIETĖ

Julius KANARSKAS, Donatas BUTKUS, Algimantas MERKEVIČIUS

Lazdininkų (Kalnalaukio) senovės gyvenvietė (Kretingos r.) aptikta 1991 m. KM archeologinės ekspedicijos metu. Jos kultūrinis sluoksnis randamas saugomos Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyno (A 1708) teritorijos ŠR dalyje, apie 5 ha dydžio plote (1 pav.). Čia 1991–2003 m. ištirta 120 stulpaviečių, židinių ir nenustatytos paskirties duobių, akmenų konstrukcijų, surinkta pavienių radinių (žr. *ATL 1990 ir 1991 metais*, V., 1992, t. I, p. 39–41, 81–85; *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 138–145; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 98–100; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 119–120; *ATL 2002 metais*, V., 2002, p. 118–119; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 30–31). Šioje teritorijoje aptikta ir senovės gamybos vietai būdingų pėdsakų – šlako, gargažių, o 2000 m. ištirtos geležies lydimo krosnelės (rūdnelės) liekanos. Preliminari rūdnelės radiokarbono data – 2340±60 (IV–III a. pr. Kr.), o netoli buvusios stulpavietės 82 – 1843±50 (II–III a.) (tyrimai atlikti 2002 m. Taline, Estijoje).

2006 m. senovės gyvenvietės tyrimus tęsė bendra KM ir VU archeologinė ekspedicija. Nustatyta, kad tiriamoje perkasoje 41 senovės gyvenvietės kultūrinio sluoksnio perarta viršutinė 24–44 cm storio dalis sunaikinta

ruošiant vietą senojo geležies amžiaus kapinynui. Joje aptiktos II–III a. griautinio kapo liekanos ir surinkta pavienių radinių iš suardytų kapų (žr. p. 157–158).

7–29 cm storio po armeniu ir kapinynu išlikusioje apatinėje kultūrinio sluoksnio dalyje rasta šlako, molio tinko fragmentų, ištirtos 8 stulpavietės (122, 123a, 123b, 124, 125, 126a, 126b, 127), baigta tirti 2003 m. aptikta ugniavietės *duobė 121*. Jos kontūras galutinai išryškėjo 48–58 cm gylyje, pasiekus įžemį. Jo plote, jau armenyje, kapinyno dalyje ir kultūrinio sluoksnio apatinėje dalyje buvo pastebėta didelė pavienių molio tinko fragmentų koncentracija, o PR dalyje – su suodžiais ir anglimis permaišytos juodos žemės užpildas.

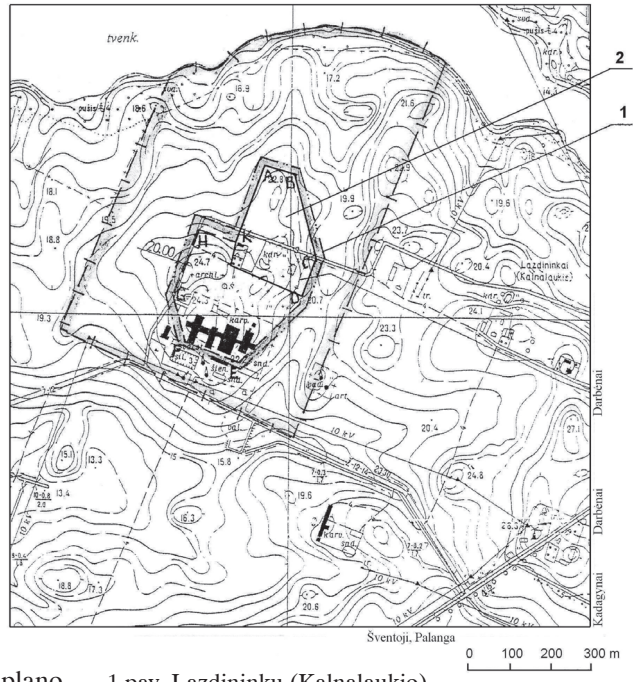

1 pav. Lazdininkų (Kalnalaukio) senovės gyvenvietės situacijos planas: 1 – kapinynas, 2 – senovės gyvenvietė.
Fig. 1. Situation plan of the Lazdininkai (Kalnalaukis) ancient settlement: 1 – cemetery, 2 – ancient settlement.

Duobė 121 – netaisyklingo ovalo plano, pailga ŠV–PR kryptimi, 3,6–3,8 m ilgio ir 2,3–2,41 m pločio, nežymiai siaurėjanti link ŠV galo (2 pav.). Jos dugnas ŠV dalyje buvo 75 cm, ties viduriu – 104–105 cm, o PR dalyje – 95 cm gylyje nuo esamo žemės paviršiaus, t. y. į įžemį duobė įkasta atitinkamai 27, 46 ir 37 cm. Duobės PR dalyje buvusi ŠV–PR kryptimi pailga 54 cm ilgio ir 28 cm pločio dubens pavidalo duobutė, įgilinta iki 5–7 cm.

Duobės dugną dengė 3–16 cm storio anglių ir suodžių sluoksnis, kuriame aptikta suanglėjusios medienos fragmentų. Virš jo atsidengė 16–33 cm storio molio tinko griuvenų ir duženų sluoksnis. Stambesni molio tinko gabalai koncentravosi duobės ŠV dalyje, kur rasti keli molio tinko gabalai su medienos atspaudais. Gabalai buvo įvairaus dydžio ir formos: vieni pailgi, netaisyklingo trikampio skerspjūvio, kiti plokšti. Panašu, kad moliu buvo apdrėbtas statinys, surėstas iš pusrąsčių ir apie 8–12 cm pločio rąstų. Duobės PR dalyje molio tinko duženos buvo smulkiai sutrupėjusios, sumišusios su suodžiais ir anglimis.

Į ŠR nuo duobės, ties kontūro išoriniu kraštu 36–37 cm gylyje atsidengė du vienas šalia kito horizontaliai padėti akmenys. Arčiau krašto gulėjęs akmuo buvo 20x20x14 cm dydžio, pilkos spalvos, ovalo pavidalo, smailiuoju galu atsuktas link duobės vidurio. Ant jo Š–ŠR pakraščio apatine dalimi atremtas gulėjo mažesnis, 17x13x11 cm dydžio, balsvos spalvos akmuo.

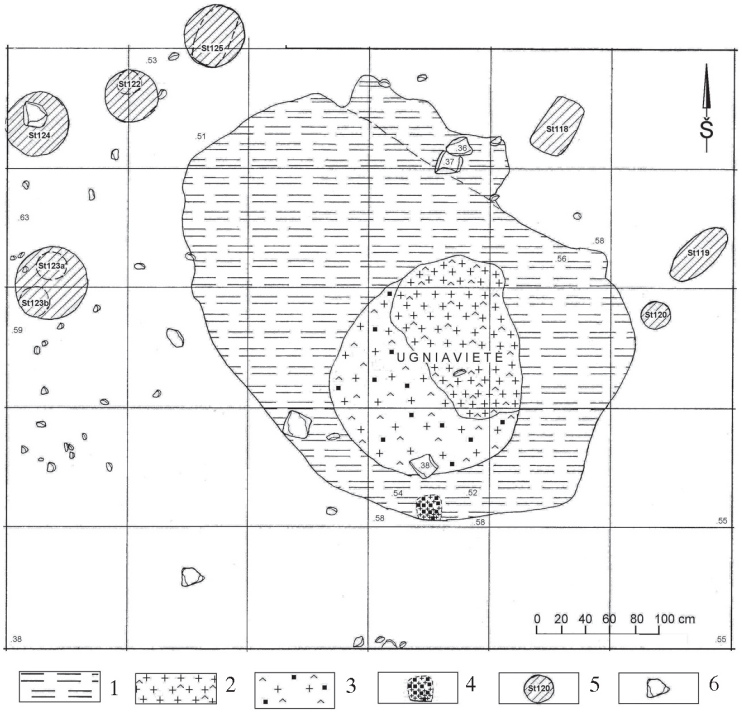

2 pav. Ugniavietės duobės 121 planas: 1 – molio tinkas, 2 – užpildas su anglimis ir degėsiais, 3 – užpildas su molio tinku, anglimis ir degėsiais, 4 – anglių ir molio tinko dėmė, 5 – stulpavietė, 6 – akmuo. *J. Kanarsko brėž.*
Fig. 2. Plan of fire pit 121: 1 – clay plaster, 2 – fill dirt with charcoal and charred wood particles, 3 – fill dirt with clay plaster, charcoal, and charred wood particles, 4 – dark area of charcoal and clay plaster, 5 – posthole, 6 – stone.

Duobės PR dalyje, virš anglių sluoksnio, molio tinko griuvenų ir duženų užpilde buvo 1,6–1,9 m skersmens židinys, nežymiai ištęstas Š–P kryptimi, užpildytas anglių ir suodžių užpildu, kurio P–PV dalyje rasta daug molio tinko gabalėlių. Jo P pakraštyje 38–49 cm gylyje atsidengė 17x20x11 cm dydžio akmuo, o ŠR dalyje 2003 m. vienas šalia kito buvo aptikti dar 2 akmenys.

Židinį preparavus nustatyta, kad jo P–PV sienelė link dugno leidžiasi nuožulniai, o ties viduriu pereina į ugniavietės Š–ŠR dalyje esantį netaisyklingos formos įgilinimą, kurio užpildą sudarė vien smulkiai sudegusios anglys ir suodžiai. Šis įgilinimas buvo 1,34 m ilgio Š–P kryptimi ir 52–96 cm pločio, dugnas buvo iki 88–91 cm gylyje nuo esamo žemės paviršiaus, nelygus, duobėtas. Dugną sudarė smulkių molio tinko duženų, sumišusių su anglimis ir suodžiais, 4–20 cm storio sluoksnis, po kuriuo atsidengė jau minėtas anglių ir suodžių sluoksnis, dengęs visą *duobės 121* dugną (3 pav.).

Tyrimų metu *duobėje 121* nerasta radinių, galinčių padėti nustatyti jos paskirtį ir chronologiją. Kadangi virš jos 2003 m. buvo aptiktas II–III a. kapas, spėjama, kad duobė galėjo būti naudojama ankstyvojo geležies amžiaus pabaigoje – senojo geležies amžiaus pradžioje. Apie 60 m į ŠR nuo jos 2000 m. buvo aptiktos geležies lydimo rūdnelės liekanos.

Į Š–ŠV nuo *duobės 121* ištirtos 8 stulpavietės, atsidengusios pasiekus įžemį, 56–67 cm gylyje nuo esamo žemės paviršiaus (4 pav.). Smailėjančios link dugno 18–27 cm skersmens *stulpavietės 123a*, *123b* ir *126a*, *126b* išsidėsčiusios poromis 91–94 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, į įžemį jos įgilintos iki 23–

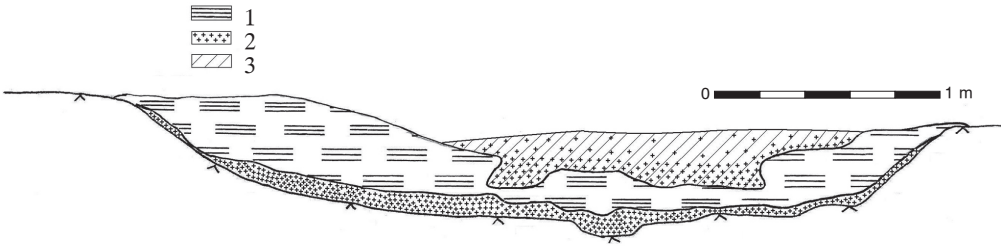

3 pav. Ugniavietės duobės 121 išilginis pjūvis: 1 – molio tinko griuvenos, 2 – anglys ir degėsiai, 3 – juoda žemė. *J. Kanarsko brėž.*
Fig. 3. Longitudinal cross-section of fire pit 121: 1 – clay plaster debris, 2 – charcoal and charred wood particles, 3 – black soil.

34 cm. Jų užpildą sudarė tamsiai pilkos spalvos žemė su pavieniais smulkiais molio tinko gabaliukais. *Stulpavietės 123b* stulpas buvęs 20 cm skersmens, viršuje sutvirtintas 2 cm storio plūkto molio sluoksneliu. *Stulpavietė 122* taip pat buvusi smailiadugnė, 17–18 cm skersmens, 1,02 m gylio. *Stulpavietė 127* pjūvyje netaisyklingos formos, suapvalintu dugnu, kuris buvo 94 cm gylyje nuo žemės paviršiaus (į įžemį įgilintas 26–27 cm). Abiejų užpilde rasta daug nedidelių molio tinko fragmentų. *Stulpavietė 124* buvusi 52–53 cm skersmens, plokščiadugnė, 68–70 cm gylio (į įžemį įgilinta tik 3–6 cm). Jos kontūro ŠV dalyje 4–6 cm virš dugno aptiktas ovalus 25x16x14 cm dydžio akmuo, gulėjęs 50–64 cm gylyje, smailiuoju galu atsuktas į ŠV. *Stulpavietė 125* – ovalo plano, pailga ŠR–PV kryptimi, 58 cm ilgio, 34–49 cm pločio, lėkštu dugnu, 65 cm gylio (į įžemį įgilinta 5 cm). *Stulpavietės 124*, *122*, *125*, *126ab* buvo išsidėsčiusios viena nuo kitos 34–41 cm atstumu ir sudarė pusratį, einantį iš V į ŠR ir esantį 48–50 cm į ŠV nuo ugniavietės *duobės 121*. *Stulpavietės 123ab* nuo minėto pusračio buvo nutolusios 76 cm į P, o nuo ugniavietės duobės – 85 cm į V. *Stulpavietė 127* buvo už 82 cm į V nuo *stulpaviečių 126ab* ir 1,24 m į ŠV nuo ugniavietės duobės. Visos stulpavietės turėtų būti maždaug vienalaikės su *duobe 121*.

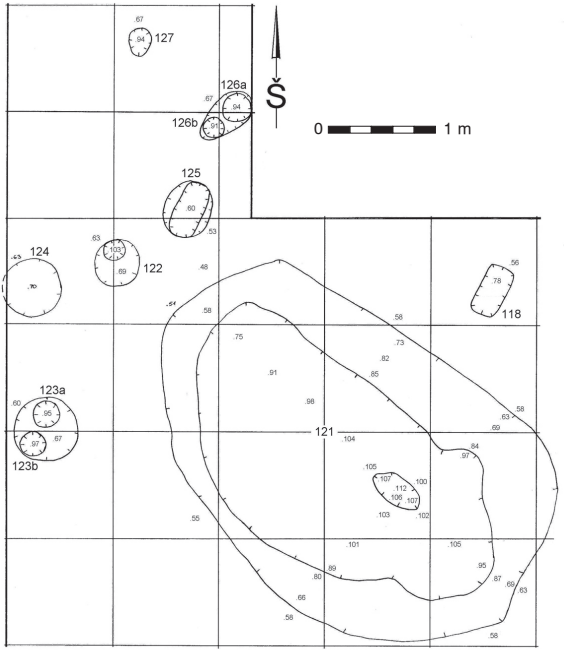

4 pav. Stulpaviečių planas. *J. Kanarsko brėž.*
Fig. 4. Plan of the postholes.

LAZDININKAI (KALNALAUKIS) ANCIENT SETTLEMENT

The Lazdininkai (Kalnalaukis) ancient settlement dates to the 4th–3rd century BC – 2nd–3rd century AD (Fig. 1). In 2006 the cultural layer's upper 24–44 cm thick horizon, which had been destroyed in creating a 2nd–3rd century cemetery on the site and had later been ploughed up again, was excavated. The cultural layer's surviving lower horizon reaches a thickness of 7–29 cm. and contains fragments of slag and clay plaster. 8 postholes and a fire pit were excavated.

The fire pit was oval, ran in a NW–SE direction, and was 3.6–3.8 m long, 2.3–2.41 m wide, and at a depth of up to 1.05–1.12 m from the present surface of the ground (Fig. 2). Its bottom was covered with a 3–16 cm thick layer of charcoal and soot, above which was found a 16–33 cm thick layer of clay plaster debris. Towards the NW end, the pit narrows slightly and the bottom rises. In the pit's SE end, a cooking pit, which was 1.6–1.9 m in diameter and slightly elongated to the N–E, had been built in the fill layer of clay plaster debris on top of the layer of charcoal (Fig. 3). 8 postholes, some of which were arranged in pairs, were excavated to the N–NW of pit 121 (Fig. 4).

SUDARGO (BURGAIČIŲ) PILIAKALNIS

Vida KLIAUGAITĖ

Piliakalnis, vadinamas Vorpiliu, yra Šakių r., Sudargo sen., Burgaičių kaime, 650 m į ŠV nuo Kidulių–Ramoniškių ir Slavikų kelių kryžkelės. Vorpilis – vienas iš 5 saugomų Sudargo vardu žinomų piliakalnių, išsidėsčiusių kairiajame Nemuno krante dviejuose kaimuose ir sudarančių 2 gynybinius kompleksus. Vorpilis įrengtas aukštumos kyšulyje. Apie 100 m į PR nuo jo įrengtas papilys (Pilaitė). Piliakalnio aikštelė – 30x30 m skersmens, greičiausiai išlikusi nevisa, nes ŠV iškyšulio šlaitas stipriai erodavęs. Iš Š ir R piliakalnį saugo statūs iškyšulio šlaitai: nuo Nemuno – iki 35 m aukščio, V šlaitas ne toks aukštas, statintas, iki 13 m aukščio. Nuo iš P pusės besidriekiančios aukštumos piliakalnio aikštelę saugojo šiuo metu beveik visiškai sunaikinti pylimas ir griovys. Pylimo vietoje matyti vos 0,5 m aukščio nuo gretimų aukštumų tesiekiąs iki 20 m pločio pakilimas. Griovio liekanas galima atsekti tik palei piliakalnio R šlaitą. Pylimas ir griovys sunaikintas nuolat dirbant žemę. Piliakalnio aikštelė sužalota ir Antrojo pasaulinio karo metais kasant apkasus.

Iš penkių saugomų Sudargo piliakalnių plačiau tyrinėti yra trys – Grinaičių Žydkapis ir Balnakalnis bei Burgaičių Pilaitė. 1970 m. juos kasinėjo P. ir R. Kulikauskai. Žydkapio ir Balnakalnio tyrimai suteikė vertingų žinių apie šių piliakalnių pylimų konstrukciją ir statybos etapus. Tyrėjai Žydkapį datavo II–V a., Balnakalnį – VI–X a. Vorpilio papilyje Pilaitėje aptiktas nestoras, iki 30–40 cm VIII–XIV a. datuotas kultūrinis sluoksnis su lipdyta lygiasiene ir gnaibyta bei žiesta keramika, titnago skalda, gyvulių kaulais ir šlaku. Pačiame Vorpilyje tuo metu platesni archeologiniai tyrinėjimai nevykdyti, tik pažymėta, kad jame yra menkas kultūrinis sluoksnis (P. Kulikauskas, *Užnemunės piliakalniai*, V., 1982, p. 27–28).

2006 m. Vorpilyje buvo padarytas pilia-